

ВОДЗЫЎ

на аўтарэферат дысертацыі

Сацукевіча Івана Іванавіча «УРБАНАНІМІЯ МІНСКА (1793–1991 гг.)»,
прадстаўленай на саісканне вучонай ступені кандыдата гістарычных навук
па спецыяльнасці 07.00.02 – айчынная гісторыя

Актуальнасць тэмы даследавання абумоўлена ўнікальнасцю захавання гісторыка-культурнай спадчыны сталічнага горада Мінска і феноменам адлюстравання назваў у сучаснай гарадской урбананімічнай сістэме, якая складалася з назваў вуліц, завулкаў, плошчаў, паркаў, сквераў, пасёлкаў, мікрараёнаў, адміністрацыйных раёнаў на працягу амаль двух стагоддзяў з 1793 па 1991 гг. Яе выкананне звязана з рэалізацыяй Дзяржаўных праграм навуковых даследаванняў і тэмамі, якія маюць вялікае практычнае значэнне, з'яўляюцца лютэркам нацыянальнай культуры, утрымліваюць інфармацыю аб традыцыях народа. Дадзеная праблема раней не знаходзілася ў фокусе поўнаўважанага навуковага даследавання, таму ўяўляецца архіважным яе вывучэнне пад вуглом раскрыцця гісторыі ўзнікнення і далейшага захавання назваў у кантэксце забеспячэння максімальна магчымай паўнаты іх навуковага аналізу цягам працяглага гістарычнага перыяду. Практычная значнасць тэмы дысертацыі Сацукевіча І.І. вынікае таксама з таго, што фактычна ўпершыню на шырокай базе дакументальных крыніц і гістарыяграфічных фактаў вызначаюцца гістарычныя фактары, якія паўплывалі на даволі рухомы і зменлівы пласт тапанімічных назваў у ўрбананімнай прасторы Мінска.

Вынікі даследавання, прадстаўленыя ў аўтарэфераце, тэатэрычная база выкананай працы, змест і асноўныя навуковыя высновы цалкам адпавядаюць спецыяльнасці 07.00.02 – айчынная гісторыя. Не выклікаюць пытанняў мэты і пастаўленыя задачы, аб'ект і прадмет, храналагічныя рамкі даследавання. Адзначым, што прадметам даследавання вызначана «урбананімія Мінска, або сукупнасць назваў вуліц, плошчаў, завулкаў, праспектаў, бульвараў, праездаў, трактаў, прадмесцяў, слабод, урочышчаў, фальваркаў, вёсак, паркаў, сквераў, рабочых пасёлкаў, мікрараёнаў і адміністрацыйных раёнаў горада ў 1793–1991 гг.» (с. 5).

Навуковая каштоўнасць дысертацыйнай працы заключаецца ў тым, што ўпершыню ў айчыннай і замежнай гістарычнай навуцы праведзены комплексны аналіз значнай па аб'ёму базы архіўных і гістарыяграфічных крыніц. Дысертацыя з'яўляецца першым у беларускай гістарыяграфіі даследаваннем па аналізу тапанімічных зменаў у ўрбананімнай прасторы горада Мінска. Палажэнні і высновы, сфармуляваныя саіскальнікам, дазваляюць прасачыць ступень уплыву сацыяльна-эканамічных і грамадска-палітычных фактараў на фарміраванне гарадской ўрбананіміі.

У першай главе “Гістарыяграфія, крыніцы і метады даследавання” (с. 9–12) прааналізаваны масіў выкарыстаных навуковых даследаванняў і дакументальных крыніц. Саіскальнік робіць выснову, што на цяперашні час для прац айчынных гісторыкаў “уласціва адсутнасць комплекснага падыходу да вывучэння этымалогіі найменняў” (с. 11). У працэсе аналізу дакументальных і агляду гістарыяграфічных крыніц дысертант прыходзіць да высновы, што пры даследаванні тапанімікі Мінска 1793–1991 гг. сукупнасць крыніц па ўнутрыгарадскіх назвах Мінска з’яўляецца разнастайнай і рэпрэзентатывнай па сваёй сутнасці (с. 12). У заключнай частцы гэтай главы саіскальнікам акрэслена тэарэтыка-метадалагічная аснова даследавання.

У другой главе “Стан унутрыгарадскіх назваў у 1793–1916 гг.” (с. 12–13) аналізуецца ўрбананімая сітуацыя ў перыяд знаходжання Мінска ў складзе Расійскай імперыі, высвятляюцца асноўныя характэрныя рысы і фактары, якія ўплывалі на ўрбананімы ландшафт горада. Аналіз дакументальнай базы крыніц прывёў дысертанта да наступнай высновы: цягам гістарычнага перыяду 1793–1991 гг. на фарміраванне ўрбананіміі Мінска уплывалі этна-рэлігійны, прыродны, грамадска-палітычны і сацыяльна-эканамічны фактары (с. 13).

У трэцяй главе “Фіксацыя рэвалюцыйных і ваенных падзей, вынікаў сацыялістычнага будаўніцтва ва ўнутрыгарадскіх назвах Мінска ў 1917–1944 гг.” (с. 13–15) дысертант заключае, што вырашальным аказалася савецкае перайменаванне вуліц і плошчаў горада ў 1922 г., якое было рэалізавана і захавалася да сённяшняга дня. У перыяд з 1917 г. па 1944 г. панаваў інстытуцыянальны спосаб фарміравання ўрбананімай прасторы Мінска, які дамінаваў у стварэнні назваў вуліц і плошчаў, у дачыненні да харонімаў паказаў нізкую эфектыўнасць, за выключэннем найменняў адміністрацыйных раёнаў (с. 15). Разглядаючы тапанімічную прастору за часам нямецка-фашысцкай акупацыі саіскальнік прыйшоў да высновы, што ў час германскай акупацыі для ўрбананіміі Мінска было характарным суіснаванне старых і новых назваў у дакументах і на старонках газет, пераважным панавааннем даваенных назваў у побыце, а таксама хуткім знікненнем новых найменняў пасля адыходу нямецка-фашысцкіх акупантаў.

У чацвёртай главе “Унутрыгарадскія назвы Мінска ў 1945–1991 гг.” (с. 15) даецца аналіз назваў вуліц і плошчаў Мінска ў згаданы перыяд, які вызначаецца рэзкім ростам колькасці ўрбананімаў. Пры гэтым дысертант вылучае найважнейшы фактар, які ўплываў на фарміравання ўрбананіміі Мінска ў 1945–1991 гг.: гэты было грамадска-палітычнае жыццё горада і краіны (с. 15).

У заключэнні работы дысертантам сфармуляваны галоўныя тэзісы і выкладзены абагульняючыя высновы даследавання (с. 16–19).

Асноўныя палажэнні праведзенага даследавання прадстаўлены ў 44 аўтарскіх публікацыях, сярод якіх 8 артыкулаў у навуковых часопісах і зборніках, рэкамендаваных ВАК Рэспублікі Беларусь, 36 – у іншых навуковых зборніках і матэрыялах канферэнцый. Агульны аб'ём апублікаваных прац складае 16 друкаваных аркушаў.

Асаблівае значэнне праведзенай працы заключаецца ў тым, што матэрыялы дысертацыйнага даследавання былі неаднаразова выкарыстаны ў сферы гарадской гаспадаркі пры рабоце Камісіі па найменаванні і перайменаванні вуліц і іншых састаўных частак г. Мінска пры Мінгарвыканкаме, членам якой з 2003 да 2023 г. з'яўляўся аўтар.

Дысертацыйнае даследаванне Сацукевіча І.І. ўносіць важны ўклад у навуковае асэнсаванне праблемы ўрбанізіцыі Мінска ў 1793–1991 гг. Атрыманыя вынікі ўяўляюць значны практычны інтарэс для органаў гарадской улады, фактычны матэрыял знойдзе выкарыстанне ў сферы акадэмічнай навукі і адукацыйным працэсе.

Такім чынам, дысертацыйнае даследаванне «Урбанізіцыя Мінска (1793–1991 гг.) з'яўляецца кваліфікацыйнай, самастойнай і завершанай навуковай працай па адной з важных праблем гісторыі Беларусі, утрымлівае абгрунтаваныя высновы, якія садзейнічаюць вырашэнню актуальных як навуковых, так і практычных задач. Праца цалкам адпавядае патрабаванням ВАК Беларусі, а яе выканаўца – Сацукевіч Іван Іванавіч – заслугоўвае прысуджэння вучонай ступені кандыдата гістарычных навук па спецыяльнасці 07.00.02 – айчынная гісторыя.

Прафесар кафедры гісторыі і сацыяльных навук
Установы адукацыі “Мінскі дзяржаўны лінгвістычны
ўніверсітэт”, кандыдат гістарычных навук, дацэнт

С.Я. Новікаў

03.06.2025 г.

